

บทที่ 8

สรุปผลการวิจัย

ในบทนี้จะเป็นการสรุปรวบยอดของผลการศึกษาในเรื่องนี้ ตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ในเบื้องต้นคือ (1) ระดับความรู้สึกเมินห่างทางการเมืองในกรุงเทพมหานคร (2) ความสัมพันธ์ของความรู้สึกเมินห่างทางการเมืองกับตัวแปรภูมิหลังที่สำคัญต่าง ๆ และ (3) ความสัมพันธ์ของความรู้สึกเมินห่างทางการเมืองกับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในกรุงเทพมหานคร นอกจากนี้ยังได้นำหัวข้อสรุปทั่วไปที่ได้จากการศึกษานี้มาพิจารณาในขอบเขตที่กว้างขวางขึ้นตามทัศนภาพทางรัฐศาสตร์ต่อไป

ระดับความสัมพันธ์ขององค์ประกอบความเมินห่างทางการเมือง

ในการวิจัยนี้ได้แยกความรู้สึกเมินห่างทางการเมืองออกเป็น 5 องค์ประกอบคือ ไร้อำนาจทางการเมือง (political powerlessness) ไร้ความหมายทางการเมือง (political meaningfulness) ไร้บรรทัดฐานทางการเมือง (political normlessness) โดดเดี่ยวทางการเมือง (political isolation) และเหินห่างทางการเมือง (political estrangement) ผลการวิจัยพบว่าองค์ประกอบทั้ง 5 นี้มีความสัมพันธ์ในทางบวกในระดับที่ปานกลางเป็นส่วนใหญ่ โดยความสัมพันธ์ด้านไร้อำนาจทางการเมืองกับโดดเดี่ยวทางการเมืองมีค่าสูงสุด รองลงมาคือความสัมพันธ์ด้านไร้อำนาจทางการเมืองกับไร้ความหมายทางการเมือง ส่วนความสัมพันธ์ด้านไร้บรรทัดฐานกับเหินห่างทางการเมืองและโดดเดี่ยวกับเหินห่างทางการเมืองมีความสัมพันธ์ในระดับต่ำ

ระดับความรู้สึกเมินห่างทางการเมืองในกรุงเทพมหานคร

สรุปได้ดังนี้

1. ความรู้สึกเมินห่างทางการเมืองของประชากรในกรุงเทพมหานครอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างสูง โดยมีรายละเอียดดังนี้
 - 1.1 ด้านไร้บรรทัดฐานและไร้ความหมายทางการเมืองอยู่ในระดับสูงโดยด้านไร้บรรทัดฐานทางการเมืองมีค่าสูงสุด
 - 1.2 ด้านไร้อำนาจทางการเมืองและเหินห่างทางการเมืองอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างสูง

1.3 ด้านโคตเคียวทางการเมืองอยู่ในระดับปานกลาง

2. ความรู้สึกเมินห่างทางการเมืองที่มีต่อสถาบันหรือกิจกรรมทางการเมือง การปกครองที่มีอยู่มีรายละเอียดดังนี้

2.1 ความรู้สึกเมินห่างที่มีต่อประสิทธิภาพของระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยต่อการแก้ปัญหาของประเทศ ความสำคัญของการเลือกตั้ง ผู้บริหารกรุงเทพมหานคร ความสำเร็จในการแก้ปัญหาของประเทศโดยวิธีทางรัฐสภา การช่วยเหลือบริการของหน่วยงานราชการและการแก้ปัญหาของประเทศโดยรัฐบาลปัจจุบันอยู่ในระดับที่ต่ำ

2.2 ความรู้สึกเมินห่างที่มีต่อหลักการปกครองโดยเสียงข้างมาก และเคารพเสียงข้างน้อย การได้รับเสมอภาคทางกฎหมายและทางการเมือง รัฐธรรมนูญกับความมั่นคงในทางการเมืองการปกครองและการรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวมโดยพรรคการเมือง หรือนักการเมืองอยู่ในระดับที่สูง

ความสัมพันธ์ของความรู้สึกเมินห่างทางการเมืองกับตัวแปรภูมิหลังที่สำคัญ

สรุปได้ดังนี้

1. ภูมิหลังหรือปัจจัยที่สำคัญที่มีอิทธิพลในการกำหนดความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญในความรู้สึกเมินห่างทางการเมืองในกรุงเทพมหานคร ได้แก่ การศึกษา รายได้และระยะเวลาที่อยู่ในกรุงเทพมหานคร โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.1 ปัจจัยด้านการศึกษา มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง พบว่าผู้มีการศึกษานานกลาง จะมีความรู้สึกเมินห่างระดับสูงในอัตราที่มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ผู้ที่มีการศึกษาดำส่วนใหญ่ มีความรู้สึกเมินห่างในระดับปานกลาง ขณะที่ผู้มีการศึกษาสูง มีความรู้สึกเมินห่างในระดับปานกลาง ขณะที่ผู้มีการศึกษาสูง มีความรู้สึกเมินห่างในระดับต่ำในอัตราที่มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ แต่ทุกระดับการศึกษาส่วนใหญ่มีความรู้สึกเมินห่างทางการเมืองในระดับปานกลาง

1.2 ปัจจัยด้านรายได้ มีความสัมพันธ์ในระดับค่อนข้างต่ำ พบว่าทุกกลุ่มรายได้ส่วนใหญ่จะมีความรู้สึกเมินห่างทางการเมืองในระดับปานกลาง โดยผู้ที่มีรายได้ต่ำและปานกลาง จะมีความรู้สึกทางการเมืองสูงในอัตราที่เท่า ๆ กัน (ร้อยละ 23) ซึ่งมากกว่ากลุ่มรายได้สูง ในขณะที่ผู้ที่มีความรู้สึกเมินห่างทางการเมืองต่ำในอัตราที่สูงกว่ากลุ่มรายได้อื่น ๆ

- 1.3 ปัจจัยด้านระยะเวลาที่อยู่ในกรุงเทพมหานคร มีความสัมพันธ์ในระดับค่อนข้างต่ำ พบว่าผู้ที่อยู่ในระดับสั้นกว่ามีแนวโน้มที่จะรู้สึกเมินห่างทางการเมืองสูงกว่าผู้ที่อยู่ในระยะเวลาที่ยาวนานกว่า
2. ปัจจัยที่นำมาทดสอบและพบว่าไม่มีอิทธิพลต่อระดับความรู้สึกเมินห่างทางการเมืองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ได้แก่ เพศ อายุ เชื้อชาติ และอาชีพ
3. เมื่อแยกพิจารณาแต่ละองค์ประกอบของความรู้สึกเมินห่างทางการเมืองแล้วพบว่า
- 3.1 ระดับการศึกษาไม่มีอิทธิพลต่อความแตกต่างกันในความรู้สึกเมินห่างทางการเมืองมีนัยสำคัญในด้านไร้อำนาจทางการเมือง เเมินห่างทางการเมือง และโดดเดี่ยวทางการเมือง
- 3.1.1 การศึกษาระดับต่ำกว่าจะรู้สึกไร้อำนาจและไร้ความหมายในอัตราที่สูงกว่าการศึกษาระดับสูงกว่า
- 3.1.2 การศึกษาระดับปานกลางจะรู้สึกไร้บรรทัดฐานโดดเดี่ยวและเหินห่างในระดับสูงอัตรามากกว่าการศึกษาระดับอื่น ๆ
- 3.1.3 มากกว่าครึ่งหนึ่งของผู้มีการศึกษาระดับสูงจะรู้สึกไร้ความหมายทางการเมืองและเหินห่างทางการเมืองระดับปานกลาง
- 3.2 รายได้ไม่มีอิทธิพลต่อความแตกต่างกันในความรู้สึกเมินห่างทางการเมืองอย่างมีนัยสำคัญด้านโดดเดี่ยว ไร้อำนาจ เหินห่าง และไร้ความหมายทางการเมือง ในระดับที่ลดหลั่นกันไป
- 3.2.1 ผู้มีรายได้ต่ำกว่ามีแนวโน้มจะรู้สึกโดดเดี่ยวไร้อำนาจ และเหินห่างทางการเมืองสูงกว่าผู้ที่มีรายได้สูงกว่า
- 3.2.2 ผู้มีรายได้สูงมีแนวโน้มจะรู้สึกไร้ความหมายทางการเมืองต่ำกว่ากลุ่มรายได้อื่น ๆ
- 3.3 ระยะเวลาที่อยู่ในกรุงเทพมหานคร มีอิทธิพลต่อความแตกต่างกันในความรู้สึกเมินห่างทางการเมืองอย่างมีนัยสำคัญในด้านเหินห่างทางการเมืองและไร้ความหมายทางการเมือง
- 3.3.1 ผู้ที่อยู่ในกรุงเทพมหานคร เป็นระยะเวลาที่นานกว่าจะมีแนวโน้มที่จะมีความรู้สึกเหินห่างทางการเมืองที่ลดต่ำลงกว่าผู้ที่อยู่ในระยะเวลาที่สั้นกว่า

3.3.2 ผู้ที่อยู่ในกรุงเทพมหานครในระยะเวลานี้สั้นกว่ามีแนวโน้มที่จะรู้สึก
ไร้ความหมายทางการเมืองสูงกว่าผู้ที่อยู่ในกรุงเทพมหานครยาวนานกว่า

3.4 เพศมีอิทธิพลต่อความแตกต่างกันในความรู้สึกเมินทางการเมืองอย่าง
มีนัยสำคัญในด้านใดก็ตามที่เกี่ยวข้องทางการเมือง ไร้อำนาจทางการเมือง และไร้ความหมายทางการเมือง

3.4.1 เพศหญิงจะรู้สึกไร้อำนาจ ไร้ความหมายทางการเมือง และไร้
บรรทัดฐานทางการเมืองสูงกว่าเพศชาย

3.4.2 เพศชายมีแนวโน้มจะรู้สึกโดดเดี่ยวทางการเมืองต่ำกว่าเพศหญิง

3.5 อายุมีอิทธิพลต่อความแตกต่างกันในความรู้สึกเมินทางการเมืองใน
ด้านไร้อำนาจทางการเมืองเพียงด้านเดียว

3.5.1 ยิ่งมีอายุสูงขึ้นยิ่งมีความรู้สึกไร้อำนาจทางการเมืองสูงขึ้น

3.5.2 ส่วนใหญ่ของผู้มีอายุสูงจะรู้สึกไร้อำนาจทางการเมืองสูง ขณะที่
ผู้มีอายุต่ำและปานกลางส่วนใหญ่จะมีความรู้สึกไร้อำนาจทางการเมืองปานกลาง

4. ปัจจัยด้านเชื้อชาติและอาชีพไม่มีผลต่อความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
กับความรู้สึกเมินทางการเมือง

ความสัมพันธ์ของความรู้สึกเมินทางการเมืองกับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง

สรุปได้ดังนี้

1. ความรู้สึกเมินทางการเมืองมีความสัมพันธ์แบบผกผัน (นิเสธ) กับการเข้า
มีส่วนร่วมทางการเมืองของประชากรในกรุงเทพมหานครในระดับปานกลาง กล่าวคืออัตราการเข้า
มีส่วนร่วมทางการเมืองจะมีแนวโน้มสูงขึ้นเมื่อระดับความรู้สึกเมินทางการเมืองมีแนวโน้มที่จะ
ลดต่ำลง

2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกเมินทางการเมืองกับการ
เข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของคนกรุงเทพมหานคร ได้แก่ เพศ (หญิง) อายุ (ระดับกลาง และ
สูง) เชื้อชาติ (จีน) การศึกษา (ระดับต่ำและกลาง) อาชีพ (ข้าราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือ
ธุรกิจเอกชน และกลุ่มอาชีพอิสระ) รายได้ (ระดับสูง)

3. ปัจจัยที่ไม่มีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกเมินทางการเมืองกับ
การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองได้แก่ ระยะเวลาที่อยู่ในกรุงเทพมหานคร

4. โดยเฉลี่ยประชากรกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่ (ประมาณร้อยละ 60) ไม่ได้สังกัดหรือเป็นสมาชิกกลุ่มองค์กรใด ๆ ที่สำคัญคือ

4.1 ที่สังกัดหรือเป็นสมาชิกกลุ่มหรือองค์กรนั้นส่วนใหญ่เป็นกลุ่มหรือองค์กรที่ไม่มีเป้าหมายในทางการเมือง แต่มีเป้าหมายทางการค้า และกลุ่มทางวิชาชีพเป็นสำคัญ

4.2 เหตุผลสำคัญที่ประชากรกรุงเทพมหานคร ไม่นิยมการเข้าสังกัดกลุ่มหรือองค์กรใด ๆ คือ ความเบื่อหน่ายต่อการเมือง (ร้อยละ 73) โดยเฉพาะผู้ที่มีความรู้สึกเมินห่างทางการเมืองสูง

4.3 ประชากรกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่เคยร่วมทำงานสาธารณประโยชน์ร่วมกับคนอื่น ๆ เป็นครั้งคราวและไม่มีความแตกต่างกันในกลุ่มผู้ที่มีความแตกต่างกันในระดับความรู้สึกเมินห่างทางการเมือง

5. เกี่ยวกับการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและผู้บริหารกรุงเทพมหานคร พบว่า

5.1 ประชาชนในกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่ (ประมาณร้อยละ 60) เคยไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

5.2 เหตุผลที่ไม่เคยไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งไม่ความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับความรู้สึกเมินห่างทางการเมือง

5.3 ถ้าจะมีการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรในอนาคต ประชาชนส่วนใหญ่จะไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง (ร้อยละ 70) ด้วยเหตุผลว่าเบื่อหน่ายนักการเมืองเป็นสำคัญ โดยเฉพาะในกลุ่มผู้รู้สึกเมินห่างทางการเมืองสูง ซึ่งพบว่าเหตุผลในประเด็นนี้มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับระดับความรู้สึกเมินห่างทางการเมือง

5.4 ไม่มีความแตกต่างกันในความรู้สึกเมินห่างทางการเมืองในการที่ตั้งใจจะไปใช้สิทธิเลือกตั้งผู้บริหารกรุงเทพมหานครที่มีขึ้น (ร้อยละ 72)

6. เกี่ยวกับกิจกรรมการช่วยพรรคการเมืองหรือนักการเมืองหาเสียงรับเลือกตั้งพบว่ามีความสัมพันธ์กับความรู้สึกเมินห่างทางการเมืองแบบผกผัน (นิเสธ) ในระดับค่อนข้างต่ำ กล่าวคือ

6.1 ผู้มีความรู้สึกเมินห่างสูงจะเข้าร่วมกิจกรรมประเภทนี้ต่ำ

6.2 ผู้มีความรู้สึกเมินห่างต่ำมีแนวโน้มจะเข้าร่วมกิจกรรมประเภทนี้สูงขึ้น

7. เกี่ยวกับกิจกรรมการเป็นผู้สื่อข่าวสารการเมืองพบว่ามีความสัมพันธ์กับความ
 เหมียงทางการเมืองแบบผกผัน (นิเสธ) ในระดับปานกลาง กล่าวคือ ผู้มีความรู้สึกเหมียงทางการเมืองสูงจะเข้าร่วมกิจกรรมประเภทนี้ในระดับปานกลางค่อนข้างต่ำแต่จะมีแนวโน้มมากขึ้น
 เมื่อความรู้สึกเหมียงทางการเมืองลดต่ำลง

8. การติดต่อกับหน่วยราชการเพื่อแก้ปัญหาของชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ โดยส่วนใหญ่ (ร้อยละ 57) ไม่เคยไม่ติดต่อกเลยโดยเฉพาะในกลุ่มผู้มีความรู้สึกเหมียงทางการเมืองสูง
 และปานกลาง ส่วนผู้ที่มีความรู้สึกเหมียงทางการเมืองต่ำจะเคยไปติดต่อเป็นครั้งคราว

9. เกี่ยวกับกิจกรรมการชุมนุมประท้วง ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 71) จะไม่เคยเข้าร่วม
 กิจกรรมประเภทนี้ ไม่ว่าจะมีความแตกต่างกันในความรู้สึกเหมียงทางการเมืองของคนกรุงเทพมหานครกับการเข้าร่วมทางการเมืองในรูปแบบการชุมนุมประท้วง

10. เกี่ยวกับการนิ่งเฉยต่อปัญหาของบ้านเมือง พบว่าคนกรุงเทพมหานครโดยส่วนใหญ่ (ร้อยละ 85) มักจะนิ่งเฉยไม่สนใจใยดีต่อปัญหาของบ้านเมืองที่เป็นอยู่ ซึ่งส่วนใหญ่จะให้
 เหตุผลว่าสนใจไปก็ไม่มีประโยชน์อะไรเพราะแก้ไขอะไรไม่ได้อยู่แล้ว (ร้อยละ 60) ไม่ว่าจะมีความรู้สึกเหมียงทางการเมืองระดับใด จึงไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างเหตุผล
 ของการนิ่งเฉยกับความรู้สึกเหมียงทางการเมือง

ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกเหมียงทางการเมืองกับความรู้สึกไว้วางใจทางการเมือง

สรุปได้ดังนี้

1. โดยเฉลี่ยแล้วประชากรในกรุงเทพมหานครมีความรู้สึกไม่ศรัทธาในเพื่อนมนุษย์
 ในระดับปานกลางค่อนข้างสูง (ตัวเฉลี่ยเท่ากับ 3.4)
2. พิจารณาถึงความสัมพันธ์ทั้งความรู้สึกเหมียงทางการเมืองกับความรู้สึกศรัทธา
 ในเพื่อนมนุษย์ของประชากรในกรุงเทพมหานครแล้วพบว่ามีความสัมพันธ์ในทางเดียวกัน (ปฏิฐาน)
 ในระดับปานกลาง (ค่าแกมมา=0.4284)

สรุปรวม

โดยสรุปแล้วการศึกษาเรื่อง "ความรู้สึกเหมียงทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทาง
 การเมืองในกรุงเทพมหานคร" พบว่าความรู้สึกเหมียงทางการเมืองในกรุงเทพมหานครอยู่ใน

ระดับปานกลางค่อนข้างสูง ในแต่ละองค์ประกอบพบว่ามีความรู้สึกไว้บรรทัดฐานทางการเมืองและไว้ความหมายทางการเมือง อยู่ในระดับสูง ความรู้สึกไว้อำนาจทางการเมืองและเห็นห่างทางการเมืองอยู่ในระดับค่อนข้างสูง และความรู้สึกโดดเดี่ยวทางการเมืองอยู่ในระดับปานกลาง ปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการมีระดับความเมินห่างทางการเมืองสูง-ต่ำ แตกต่างกันได้แก่ ชนชั้นทางสังคม (social class) โดยเฉพาะอย่างยิ่งรายได้ การศึกษา และปัจจัยด้านระยะเวลาที่อยู่ในกรุงเทพมหานคร มีความแตกต่างในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองปานกลาง แต่ปัจจัยที่ร่วมมีอิทธิพลเด่นชัดได้แก่อายุระดับกลาง อาชีพข้าราชการ รัฐวิสาหกิจหรือธุรกิจเอกชน และอาชีพอิสระ รายได้ระดับสูง เพศหญิง เชื้อชาติจีนและการศึกษาระดับต่ำและปานกลาง ความรู้สึกไว้วางใจทางการเมืองของคนกรุงเทพมหานครจะมีความสัมพันธ์กับความรู้สึกเมินห่างทางการเมืองในระดับสูงมาก แต่ความรู้สึกศรัทธาในเพื่อนมนุษย์ด้วยกันจะมีความสัมพันธ์กับความรู้สึกเมินห่างทางการเมืองในระดับปานกลาง นอกจากนี้ยังพบว่า ความรู้สึกเมินห่างทางการเมืองของประชากรกรุงเทพมหานคร มุ่งไปสู่ค่านิยมในการปกครองประชาธิปไตยปัจจุบัน เช่น การปกครองโดยเสียงข้างมากและเคารพเสียงส่วนน้อย ความเสมอภาคทางการเมืองและกฎหมายรัฐธรรมนูญกับความมั่นคงในการเมือง การปกครอง และประสิทธิภาพ-ผลในการรักษาผลประโยชน์ของประชาชนโดยพรรคการเมืองหรือนักการเมืองไทยปัจจุบัน ซึ่งประเด็นเหล่านี้ถูกประเมินไปในทางลบโดยเฉพาะในบุคคลที่มีความรู้สึกเมินห่างทางการเมืองสูง แต่อย่างไรก็ตามการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชากรในกรุงเทพมหานคร ก็ยังคงดำเนินไปตามวิถีทางในระบบมากกว่าวิถีทางที่มุ่งทำลายระบบ ซึ่งการเข้าร่วมทางการเมืองนั้น ความรู้สึกเมินห่างทางการเมืองมิใช่ตัวชี้ขาด แต่ด้วยแรงจูงใจอื่น ๆ มากกว่า แต่สำหรับการไม่เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองแล้ว ความรู้สึกเมินห่างทางการเมืองในลักษณะของความเบื่อหน่ายหรือคิดว่าตนเองไม่สามารถแก้ไขปัญหาทางการเมืองได้ เป็นตัวแปรสำคัญซึ่งจะปรากฏออกมาในรูปของการนิ่งเฉยต่อปัญหาต่าง ๆ เป็นสำคัญ

สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 1 ระบุว่า "ประชากรในเขตกรุงเทพมหานครโดยทั่วไปมีความรู้สึกเมินห่างทางการเมืองสูง" ข้อมูลยืนยันสมมติฐานดังกล่าวนี้

สมมติฐานที่ 2 ระบุว่า "ระดับความรู้สึกเมินห่างทางการเมืองของประชากรในเขตกรุงเทพมหานครมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับ เพศ อายุ เชื้อชาติ การศึกษา^{10.7%} รายได้และระยะเวลาที่อยู่ในกรุงเทพมหานคร ข้อมูลยืนยันสมมติฐานนี้บางส่วน กล่าวคือ ความแตกต่างด้าน เพศ

อายุ เชื้อชาติ และอาชีพไม่ได้ทำให้บุคคลมีความรู้สึกเหมินห่างทางการเมืองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนั้นข้อมูลยืนยันสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 3 ระบุว่า "ระดับความรู้สึกเหมินห่างทางการเมือง ของประชากรในเขตกรุงเทพมหานคร มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับพฤติกรรมทางการเมือง" ข้อมูลยืนยันความสัมพันธ์ในทางผกผันระหว่างความรู้สึกเหมินห่างทางการเมืองกับการเข้าร่วมทางการเมือง โดยมีความเข้มของความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง

ทัศนภาพของความรู้สึกเหมินห่างทางการเมืองของคนกรุงเทพมหานคร

สภาพความเป็นสังคมเมือง (urbanization) ของกรุงเทพมหานครเป็นผลมาจากการพัฒนาทางการเมืองที่มุ่งเน้นยกระดับความทันสมัย (modernization) โดยมุ่งเป้าหมายที่ "ความสุขและความรุ่งเรืองของประชาชน" เป็นสำคัญ ดังนั้นจึงเป็นการสะท้อนถึงมิติเพียงด้านเดียวของการพัฒนาถึงมิติด้านทางประสิทธิภาพประสิทธิผลในการพัฒนาทางด้านวัตถุหรือทางด้านเศรษฐกิจให้กับประชาชนโดยฝ่ายรัฐบาล โดยมีมติหนึ่งคือการพัฒนาของการเข้าร่วมมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นดูจะไม่ค่อยได้รับการให้ความสนใจเท่าที่ควร

ผลจากการเป็นสังคมเมืองอันเนื่องมาจากการรวมศูนย์ความเจริญจากผลของการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ก่อให้เกิดความซับซ้อนในวิถีชีวิตทางสังคม และที่ยิ่งซับซ้อนกว่านั้นคือลักษณะของมนุษย์ซึ่งมีความแตกต่างจากสัตว์และสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ในสองประการด้วยกันคือจิตใจและกระบวนการผลิต ความแตกต่างในเชิงคุณภาพดังกล่าวนี้ทำให้มนุษย์เรามีลักษณะเฉพาะกล่าวคือ มนุษย์เราไม่เพียงแต่ต้องการบำบัดความต้องการทางชีววิทยาพื้นฐานเช่น อาหารและเครื่องค้ำเพื่อความอยู่รอดเท่านั้น มนุษย์ยังมีความต้องการบางสิ่งบางอย่างมากไปกว่า แต่รูปธรรมเช่นความยุติธรรม ความเสมอภาค และความภูมิใจในตัวเองกล่าวในทางการเมือง ความต้องการในลักษณะนามธรรมดังกล่าวนี้หมายถึงการเรียกร้องทางการเมือง

ด้านความสำคัญต่อระบบการเมืองแล้ว ในทางรัฐศาสตร์ถือว่า การเรียกร้องทางการเมือง เป็นทางแก้ปัญหาความตึงเครียดของระบบการเมืองที่ได้ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางการเมือง นั่นคือสภาวะของความเป็นทันสมัย เช่น การเกิดชุมชนเมืองใหญ่ การพัฒนาระดับการศึกษา การพัฒนาสถาบันทางการเมือง เป็นต้น ดังนั้นการเรียกร้องทางการเมือง จะสร้างความตึงเครียดกับระบบการเมืองได้ เมื่อระบบการเมืองเพิกเฉยต่อการเรียกร้องนั้น

หรือไม่อาจตอบสนองได้ ความตึงเครียดที่เกิดขึ้นนี้จะทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ จนกระทั่งถึงขั้นเกิดความรุนแรงทางการเมืองที่อาจจะคุกคามความอยู่รอดของระบบการเมืองได้ ดังนั้นการใช้กำลังหรือความรุนแรงในทางการเมืองก็เป็นวิธีการหนึ่งของการเรียกร้องทางการเมือง เทดเกอร์ ได้อธิบายไว้อย่างน่าสนใจว่า¹ ความรุนแรงทางการเมืองเกิดขึ้นเมื่อประชาชนมีความรู้สึกไม่พอใจ (discontent) กระทบกระชวย (frustrate) หรือโกรธแค้น (angry) ผสมผสานกันโดยเฉพาะเมื่อสถานการณ์ช่วยยุยงส่งเสริมและวัฒนธรรมของพวกเขาเปิดโอกาสให้พวกเขาแสดงออกในการต่อต้านสาเหตุของความไม่พอใจนั้น ๆ เกอร์ยังได้อธิบายว่าความไม่พอใจเกิดจากรู้สึกถูกกีดกันหรือเอาเปรียบ (relative deprivation) และเงื่อนไขของสถานการณ์ส่งเสริมให้เกิดการแสดงออกร่วมกันด้วยความรุนแรง ซึ่งตัวเชื่อมระหว่างความไม่พอใจกับการกีดกันหรือการเอาเปรียบเป็นสาเหตุของความรุนแรง ตัวเชื่อมนั้นคือ ความกระทบกระชวยใจ ความรู้สึกไม่เกี่ยวข้อง (alienation) ความขัดแย้งในสิ่งที่ต้องการกับความสามารถที่จะได้มา

ดังนั้นความรู้สึกไม่เกี่ยวข้อง (alienation) ที่เกอร์อธิบายไว้จึงเป็นปัจจัยทางจิตวิทยาของปัจเจกบุคคลที่เป็นตัวทำลายกับความคงอยู่ของระบบการเมืองได้ อันเนื่องมาจากบุคคลเกิดความรู้สึกว่าตนเองไม่ได้รับความเป็นธรรม ถูกกีดกัน ถูกฉกฉวยประโยชน์โดยอำนาจทางการเมือง เกิดความขัดแย้งในความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีคุณค่าทางการเมืองสังคมที่ตนคาดหวังว่าจะได้รับกับความสามารถที่ได้รับมาจริง ๆ (relative deprivation) บุคคลจึงมีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความไม่พึงพอใจในลักษณะที่รุนแรงได้

การพัฒนาทางการเมืองของไทยไม่เพียงแต่ทำให้เกิดสภาพชุมชนเมืองใหญ่อย่างเช่นกรุงเทพมหานครเท่านั้น สิ่งก็ตามมาอย่างเลี่ยงไม่ได้ คือการเพิ่มระดับของความคาดหวังในการปรับปรุงวิถีชีวิตของบุคคลให้มีความเป็นทันสมัยตามสภาพความเป็นอยู่ การเคลื่อนย้ายถิ่นฐานของชนชนบทเข้าสู่เมืองจึงเป็นวิถีทางเดียวที่ทำให้ความคาดหวังนั้นเป็นจริงขึ้นมาได้ ซึ่งในอีกแง่มุมหนึ่งอาจมองได้ว่าไม่เพียงแต่การเพิ่มระดับความคาดหวังเท่านั้นแต่ความล้มเหลวในการพัฒนาประเทศ

¹ กนลา สุขพานิช - ชนทปราบ, (แปล), จิตวิทยาการเมืองกับการปฏิวัติ กรุงเทพมหานคร (อักษรเจริญพิมพ์, 2526), บทนำ

ด้านต่าง ๆ ที่ดูดีซิมผลของการพัฒนาที่ควรกระจายออกสู่ชนบทกลับมารวมอยู่ใน เมืองใหญ่อย่าง กรุงเทพมหานครด้วยนั้นก็ เป็นมูลเหตุชักนำให้เกิดการย้ายถิ่นฐานจากชนบทที่ไร้ความหวังมาสู่สังคมเมืองใหญ่ที่มีช่องทางแห่งการแสวงหาโอกาสในการปรับปรุงวิถีชีวิตให้ดีขึ้นมากกว่า

ผลของความล้มเหลวในการพัฒนาทางการเมือง ที่เน้นการพัฒนาทางด้าน เศรษฐกิจนั้น นอกจากก่อให้เกิดการขยายเมืองโดยจำนวนของผู้อพยพย้ายถิ่นจากชนบทแต่มิใช่เป็นการขยายอุตสาหกรรม เพื่อให้เกิดงานอย่างเช่นการเกิดเมืองในสังคมตะวันตก ปัญหาที่ดำรงอยู่จริงคือ คนว่างงาน ค่าแรงงานต่ำ ปัญหาด้านแรงงาน สถานภาพทางเศรษฐกิจ-สังคมของบุคคลตกต่ำ โอกาสเลือกของการดำเนินชีวิตถูกปิดกั้น ความสามารถที่จะได้รับผลตอบแทนของความ เป็นสังคมเมืองหรือความทันสมัยทางการเมืองห่างไกลจากความหวังที่จะได้รับ นำไปสู่การร้องเรียนในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งทางแก้ที่มีอยู่ได้รับการพัฒนาให้สอดคล้องกับระบบและวัฒนธรรมทางการเมืองที่หยิบบิ้นให้โดยผู้ปกครองในลักษณะที่เรียกว่าประชาธิปไตย คือการเปิดโอกาสให้บุคคล (ที่มีทรัพยากร) ได้มีโอกาสเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองได้ในระดับหนึ่ง

ทางออกดังกล่าวด้านหนึ่งได้รับการยอมรับว่านั่นคือการแก้ปัญหาความตึงเครียดที่เกิดจากการเรียกร้องของบุคคลที่เกิดสภาวะความคับข้องใจแต่ทางออกดังกล่าวได้รับการพัฒนาอย่างกระท่อนกระแท่นตามบรรยากาศทางการเมืองที่ไม่มีความต่อเนื่องและขาดความเป็นมาตรฐาน ในอีกด้านหนึ่งนั้น กลุ่มผู้มีอำนาจทางการเมืองที่เป็นผู้กำหนดว่าอะไรคือปัญหาของประเทศ อะไรคือทางแก้ปัญหา และจะแก้ปัญหานั้น ๆ อย่างไร โดยใคร ก็คือกลุ่มข้าราชการประจำที่มีการพัฒนาการทางด้านบทบาทของสถาบันตนเองจนแข็งแกร่งและต่อเนื่อง จนถึงกับมีการกล่าวกันว่าประเทศไทยคือ รัฐข้าราชการ (bureaucratic state) ดังนั้นแนวทางแก้ปัญหาของระบบการเมืองแบบนี้จึงให้ความสำคัญไปที่นโยบายการพัฒนาในรูปแบบของโครงการต่าง ๆ เช่น การขยายหน่วยงานของรัฐ การลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐานในการพัฒนา (infra structure) ได้แก่ ถนนหนทาง ท่าเรือ เพื่อเป็นปัจจัยเสริมการพัฒนาประเทศในด้านอื่นๆ ซึ่งดูเหมือนว่าการพัฒนาการดังกล่าวจะได้รับการประเมินผล (โดยฝ่ายข้าราชการเอง) ว่าได้รับผลสำเร็จในด้านปริมาณโดยไม่ให้ความสำคัญในด้านคุณภาพ ในขณะที่เดียวกันทางแก้ปัญหาทางการเมืองก็ยิ่งปล่อยให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองไปตามระบบและกฎเกณฑ์ที่ถูกกำหนดโดยกลุ่มผู้มีอำนาจไว้แล้ว ในลักษณะที่ยังถูกจำกัดไว้ในระดับหนึ่ง เพื่อเป็นช่องทางระบายความคับข้องหมองใจของบุคคลที่ตกอยู่ในสภาวะของความไม่สอดคล้องระหว่างสิ่งที่ตนเองคาดหวังกับสภาพที่เป็นจริงที่นับวันจะทับถมทวีขึ้นตลอด เวลา

ดูเหมือนว่ารูปแบบการพัฒนาในลักษณะดังกล่าวสามารถดำเนินได้ตลอดมาอย่างน่าประหลาดใจ ภาพพจน์ที่มองเห็นคือ ความสำเร็จในโครงการพัฒนาของหน่วยงานราชการต่าง ๆ การขยายหน่วยงานราชการ การมีผู้ทรงคุณวุฒิในหน่วยงานราชการ การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมในทางการเมืองโดยมีพรรคการเมือง การเลือกตั้งสถาบันรัฐสภาและอื่น ๆ ในขณะที่สภาวะความรู้สึกคับข้องใจ ความเบื่อหน่าย ความเมินห่าง ความไม่ไว้วางใจ ความรู้สึกไม่ศรัทธาต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกันของบุคคลที่อยู่ในระบบการเมืองนี้ดำรงอยู่ตลอดเวลา แต่ไม่ปรากฏออกมาในรูปของความรุนแรงทางการเมืองแต่อย่างใด ในทางตรงกันข้ามกลับเป็นลักษณะของพลังเงียบ (silent majority) ที่ค่อนข้างจะเฉื่อยชาปัจเจกบุคคลและไม่ผูกพันกับสถาบันทางการเมือง

จุดนี้จึงเป็นสิ่งที่น่าจะทำให้ความสำคัญว่าทำไมความเมินห่าง (alienation) ของคนไทยมิได้เป็นตัวทำลายระบบหรือทำลายระบบการเมืองแต่อย่างใด แม้ว่าจะต้องเผชิญกับปัญหาความตกต่ำทางเศรษฐกิจ การค้าขายพืชผลทางเกษตรกรรม การว่างงานของผู้ที่มีการศึกษาและไม่มีการศึกษา อาชญากรรม ความเสื่อมโทรมทางศีลธรรม ความเหลื่อมล้ำต่ำสูงของคนในสังคม ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในหน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจที่ทำลายความเชื่อถือศรัทธาในสายตาของประชาชนและอื่น ๆ แต่วิถีการดำเนินชีวิตของคนไทยหรือคนกรุงเทพมหานคร ก็คงยังดำเนินอย่างปกติ ไม่แสดงออกถึงความเดือดร้อนใจคับข้องใจอย่างเด่นชัด

เหตุผลที่จะนำมาศึกษาอธิบายได้ก็น่าจะเป็น เรื่องของวัฒนธรรมทางการเมือง ทัศนคติ ความเชื่อของคนไทย รวมทั้งลักษณะสังคมไทย ที่สั่งสอนให้คนไทยไม่ตระหนักถึงประสิทธิภาพของตนในทางการเมือง รักความสนุกสนานเฮฮา มากกว่าความจริงจัง รักความเป็นอิสระที่ไม่ผูกพัน (anomic individualism) กับสถาบันหรือกลุ่มทางสังคมการเมืองการยอมรับในอำนาจ การยอมรับในลักษณะที่อยู่ใต้การปกครอง (subordinate) หรือสภาพที่เป็นอยู่มากกว่า การเสี่ยงที่จะต่อสู้เรียกร้อง และพร้อมที่จะเน้นการปรับตนเอง (autoplastic) ให้เข้ากับระบบที่เป็นอยู่ หรือไม่ก็ถอนตัวออกไปในลักษณะที่เฉื่อยชาเฉยเมย มากกว่าเน้นการมุ่งเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม (alloplastic) อย่างเช่นพวกนักปฏิรูปหรือนักปฏิวัติ

ผลในระยะยาวของสภาพการณ์ดังกล่าว จึงเป็นการเสริมภาพพจน์ที่ดีของรัฐข้าราชการที่เป็นอยู่ปัจจุบันที่สามารถพัฒนาโครงสร้างระบบการเมือง การปกครอง รวมทั้งการพัฒนาระบบประชาธิปไตยไปได้ท่ามกลางการคงอยู่ของสภาวะความคับข้องหมองใจความเมินห่าง ความเบื่อหน่าย ความไม่ผูกพันหรือไม่เกิดบูรณาการระหว่างตัวบุคคลกับชุมชนท้องถิ่น หรือแม้แต่ระบบการ

เมืองของบุคคลที่อยู่สังคมนี้ที่ดำรงอยู่และเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ได้โดยมีช่องทางระบายออก ความรู้สึกดังกล่าวตามระบอบวิถีทางหรือวัฒนธรรมที่เปิดโอกาสให้แสดงออกได้เพียงในบางระดับ เท่านั้น ดังนั้นผลทางการเมืองที่รุนแรง เช่นการปฏิวัติเพื่อล้มล้างระบบหรือโครงสร้างทั้งหมด อันเป็นผลจากความรู้สึกเมินห่างของบุคคลที่เป็นปฏิกิริยาต่อระบบการดำรงอยู่จึงไม่อาจเกิดขึ้นได้ แม้ว่าจะมีความรู้สึกดังกล่าวในระดับค่อนข้างสูงแต่การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองตามช่องทางที่ถูกกำหนดให้ก็ยังคงดำเนินอยู่ต่อไป แม้จะไม่มีระดับที่สูงมากนักก็ตาม

ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

1. ในการศึกษาครั้งนี้ได้ทำในขอบเขตที่กว้างขวางในลักษณะการวิจัยเชิงสำรวจเบื้องต้น ดังนั้นผลของการวิจัยจึงได้ภาพรวมมากกว่าความชัดเจนในบางจุดหรือบางประเด็น ในการวิจัยต่อไปควรสนใจในจุดจุลภาคที่ศึกษา เช่น ความเมินห่างทางการเมืองในองค์ประกอบด้านใดด้านหนึ่ง ขอบข่ายของ "การเมือง" ที่เน้นในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ได้แก่ สถาบันผู้นำ กระบวนการค่านิยม เป็นต้น หรือพฤติกรรมที่แสดงออกในทางการเมืองในลักษณะที่สนับสนุนระบบ หรือทำลายระบบ
2. ปัญหาในการให้คำจำกัดความที่เด่นชัดของแนวความคิดเรื่อง "ความ เมินห่าง" (alienation) ในขอบข่ายทางการเมืองนำไปสู่ปัญหา เกี่ยวกับการสร้างเครื่องมือวัด เพราะยังไม่สามารถที่จะหาตัวชี้ (indicator) ของผู้ที่มีความ เมินห่างทางการเมืองที่เป็นลักษณะเฉพาะของสังคมไทยที่แตกต่างอย่างมากกับสังคมตะวันตกในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำมาตรวัดของนักวิชาการตะวันตกมาใช้ในบางส่วนโดยพยายามปรับปรุงให้เข้ากับสังคมไทย โดยเปลี่ยนแปลงเฉพาะถ้อยคำมากกว่าเปลี่ยนแปลงนัยสำคัญทางความหมายของมาตรวัด ดังนั้น ในการวิจัยต่อไปน่าจะมีการสร้างมาตรวัดที่มีนัยสำคัญทางความหมายที่เหมาะสมกับ วัฒนธรรมสังคมการเมืองของไทยโดยเฉพาะต่อไป
3. ผลจากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าการศึกษารื่องนี้เป็นสิ่งสำคัญอย่างมากต่อการวิเคราะห์การเมืองไทย ทั้งในแง่พฤติกรรมและในแง่ของทัศนคติ จึงควรศึกษาว่าเพราะเหตุใดความรู้สึก เมินห่างทางการเมืองของไทยจึงมิใช่ตัวแปรที่ทำลายหรือทำลายระบบการเมืองที่ดำรงอยู่ หรือทำลายบุคคลเอง เช่น การฆ่าตัวตาย อย่างในสังคมตะวันตก และอะไรคือหน่วยสังคมที่เข้ามาเป็นตัวแปรแทรกซ้อนในความสัมพันธ์ระหว่างความ เมินห่างทางการเมือง และพฤติกรรม

ทางการเมืองที่แสดงออกมาของคนไทย ที่ทำให้ความเมินห่างทางการเมืองของคนไทยออกมาในรูปของความเฉื่อยชา เฉยเมย พลังเงียบ มากกว่าในรูปของพฤติกรรมที่ทำทลาย หรือทำลายระบบการเมือง เป็นต้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย